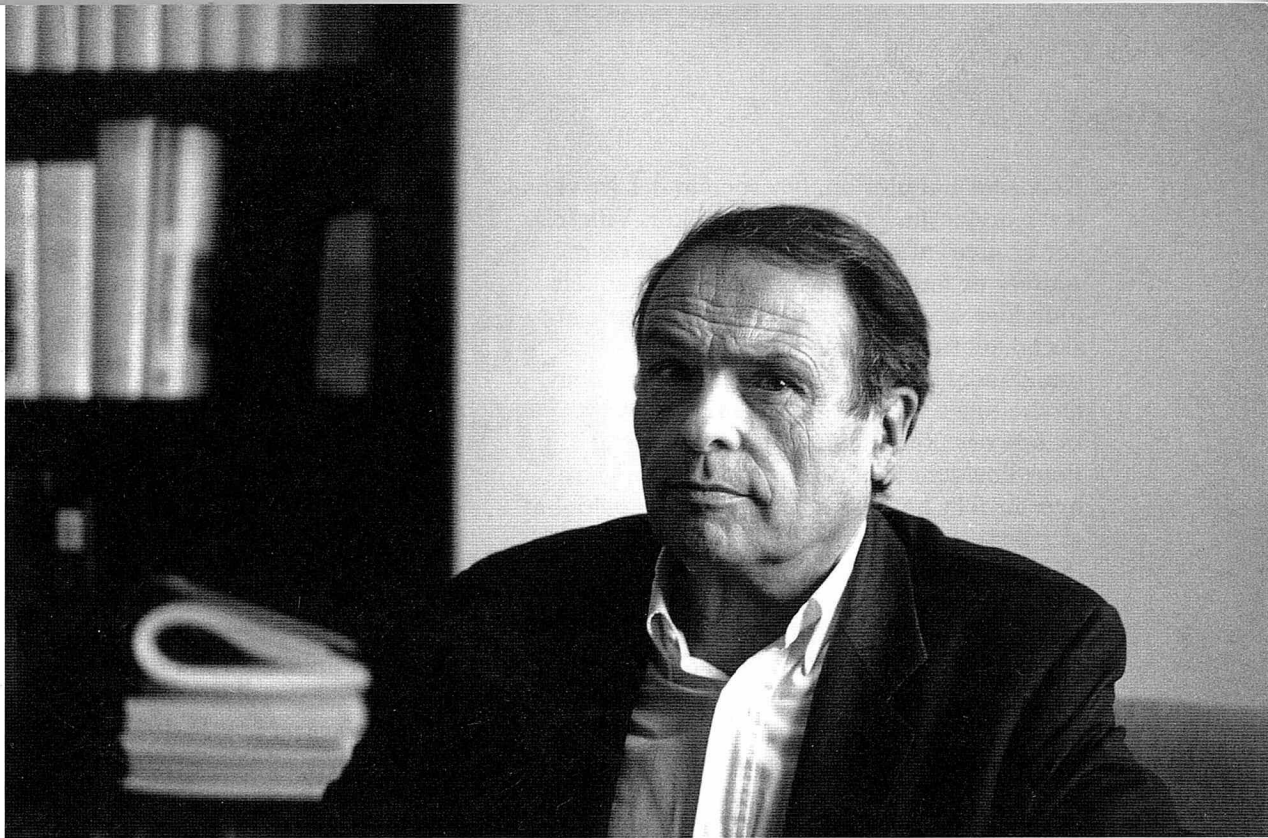

Pierre Bourdieus forklaringer på sociale uligheder og dominansforhold **– en ny tænkning**

Af Martin D. Munk og Peter Koudahl

Det var trist tidligere på året at modtage beskeden om den store franske filosof, antropolog og sociolog Pierre Bourdieus død efter mere end 40 års virke i det humanistiske og samfundsvidenskabelige forskningsfelt. Et virke der med hans egne ord begyndte da han som "ubekymret strukturalist" udførte antropologiske studier i Algeriet i slutningen af 1950'erne. Et virke der indtil onsdag aften den 23. januar 2002 har udfordret det videnskabelige establishment på teoretiske og videnskabsteoretiske grundantagelser, som har udfordret hele grundlaget for vores forståelse af det moderne samfund og som ikke mindst har udfordret en herskende forståelse af, hvordan man på en og samme gang kan bedrive kritisk samfundsforskning med en begrebsmæssig stringens *uden* at forfalde til ideologiske udgangspunkter.

Bourdieu beklædte gennem sin karriere poster ved anerkendte forskningsinstitutioner, herunder ved École des Hautes Études en Sciences Sociales fra 1964. Og indtil foråret 2001 beklædte han posten som professor i sociologi ved Collège de France. Professorater ved Collège de France anses for de mest prestigefulde poster indenfor den franske videnskabelige verden. Netop det forhold at Bourdieu i 1981 blev udpeget til denne post, uden at have en doktorafhandling i sociologi bag sig, er på mange måder karakteristisk for den udogmatiske fornyelse af sociologien han stod for. En fornyelse der brød med faggrænser og traditioner og som på overraskende vis kombinerede avanceret matematik og statistik med kvalitative dybdeinterviews og dataindsamlinger i ugeblade, aviser og foreningsskrifter. En fornyelse der sikkert ikke ville være mulig uden hans særlige livsbane: Født som søn af en funktionær i en lille flække i det afsides beliggende Bearn i det sydvestlige Frankrig og videre gennem de mest elitære uddannelsesinstitutioner i Frankrig til en position som verdens mest citerede sociolog. En livsbane der har været afgørende for at kunne stille spørgsmål ved konventioner og selvfølgheder, hvilket ved udgivelsen af "Homo Academicus" i 1984, hvor

Pierre Bourdieu, 1995. Foto Stefan Rink

Bourdieu gennem at objektivere universitetsprofessorerne i Frankrig, det felt han selv var en del af, viser hvordan socialt konstruerede praktikker om noget er grundlag for indtagelse af specifikke positioner i feltet, skabte stor ballade. Bourdieu fik rollen som den lille dreng i eventyret om "Kejserens nye klæder". Ham der siger det som alle for nemmer, men som ingen tør sige af frygt for at blive til grin. Som heterodox anfægtede han feltets doxa til stor fortrydelse for de ortodexe.

Det er trist at Pierre Bourdieu er død, også fordi han for os personligt fra et tidspunkt midt i 1980erne, kom til at virke som et meget afgørende bekendtskab i processen med at bryde med den op gennem 1970erne og 1980erne dominerende tænkning indenfor humaniora og sociologi. En tænkning der især blev repræsenteret af forskellige former for dogmatisk marxisme (kapitallogik, strukturmarxisme) og kritisk teori ("Frankfurterskolen"). Grunden til at Bourdieu kunne være en hjælp i denne brydningsperiode var ikke mindst at hans videnskabelige hovedproduktion først og fremmest søgte at give redskaber til at forklare og beskrive sociale forhold og ikke i *første omgang* sigtede mod et emancipatorisk perspektiv, som "Frankfurterskolen" og andre har som det normative udgangspunkt. I den forstand ville han sammen med sine medarbejdere og kolleger på Centre de Sociologie Européenne ind til kernen af at forklare, hvorfor et samfund til stadighed hænger sammen, gentages og forandres på en og samme tid, og endvidere forklare hvordan sociale mønstre historisk skabes ud i de mindste hjørner af den menneskelige verden. Som når mennesker køber varer ind i butikker, når vi finder en bolig og indretter den, hvem vi gifter os – eller samlever med, eller om vi ikke gifter os. Om vi får børn eller ej og om hvordan vi forsøger at opdrage dem, hvem og hvad vi kan "lide" eller "ikke lide", om vi begynder en uddannelse eller ej, og i givet fald hvilken uddannelse, om vi har arbejde eller ej og i givet fald hvilke jobs vi har, har haft eller skaffer os. Men han undersøgte også hvordan tekster og kunst o.a. bliver til i ganske bestemte person- og institutionskredse, og zoner. Med andre ord, så interesserede han sig for menneskers adfærd og strategier i sociale sammenhænge.

Kort sagt handler analyserne om det liv vi lever under ganske bestemte vilkår. Vilkår der er givet af hvorledes muligheder og ressourcer er fordelt og hvordan vi som enkelt-individer og som grupper er med til selv at skabe legitimitet omkring, hvorledes disse muligheder og ressourcer er fordelt mellem forskellige sociale grupper, folk, mand og kvinde osv. Forstået i dette lys forsøgte Bourdieu som Emile Durkheim at forklare hvorfor folk handler som de gør som en del af et større samfundsmaskineri, hvor man har "sin plads", og hvorledes dette hænger sammen med sansen for denne plads (Goffman). Bourdieu havde, som Max Weber, en ambition om at foretage analysen af de sociale forhold ved at koble de materielle livsbetingelser med de symbolske betingelser. Dette betyder, at bestemte socio-økonomiske grupper med en vis indkomst, uddannelse etc. har bestemte dispositioner og præferencer for giftermål, måder at organisere livet på, hvordan man bor, hvilken musik man kan lide etc. Det der er motoren i sammenhængen mellem alle dele, er hvad Bourdieu kalder for habitus. Et nøglebegreb der har rødder i det empiriske antropologiske arbejde han foretog i 1950'erne, og som sammen med Jean-Claude Passeron blev videreført i de uddannelsessociologiske studier i løbet af 1960erne, og senere igen i 1980erne.

Det var via de uddannelsessociologiske studier Bourdieu blev introduceret i Danmark, hvilket længe fastholdt mange i den vildfarelse at han først og fremmest var uddannelsessociolog. Som sociolog søger Bourdieu generelt og på samme tid specifikt i sin produktion også at rette opmærksomheden hen på hvilke typer af "institutioner" der bidrager til de samfundsmæssige reproduktions- og forandringsprocesser. Udviklingen af forståelsen af samfundet som et socialt rum konstitueret af relative autonome felter, indenfor hvilke positioner strides om de dominerende positioner (kapitaler) samtidig med at man indenfor et felt forsøger at afgrænse sig mod andre felter i det sociale rum, gennem at gøre krav på særlige kundskabs- og vidensområder, udgør et empirisk orienteret forsøg på at give et bud på, hvorledes medieringen, institutionelt set, sker mellem forskellige områder af samfundet og dermed bidrager til fastholdelsen af forskellige befolkningsgruppers pri-

vilegier, status og magt: Eksempelvis som relationerne mellem de specifikke uddannelser i uddannelsesfeltet og specifikke positioner i forskellige sektorer af arbejdsmarkedet eller som sammenhængen mellem embedsmænd og politikere i staten og bestemte uddannelser i statskundskab og jura.

Bourdieu efterlader sig tre sønner og sin kone Marie-Claire Bourdieu, med hvem han i øvrigt skrev et par artikler i sit eget tidsskrift *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*. Han efterlader os andre i en situation, hvor vi ikke kan forvente, at der i hans næste bog vil blive taget uafsluttede diskussioner op fra det nærmest ufatteligt omfattende forfatterskab, at der vil blive givet yderligere nuanceringer og tilføjelser og at nye dele af samfundet vil blive mål for hans skarpsindige analyser (bortset fra at der i løbet af 2002 posthumt er udgivet yderligere tre bøger!)¹⁾. Nu skal vi selv i endnu højere grad finde både spørgsmål og svar, og endvidere det samfundsmæssige engagement, som Bourdieu særligt i de sidste år synliggjorde, hvor den videnskabelige praktik uden at stille sig eksplicit på den ene eller den anden politiske fløj, gennem empirisk funderede undersøgelser med øje for detaljen i kompleksiteten, kan tydeliggøre de samfundsmæssige magtrelationer, der fortsat holder store dele af befolkningerne uden for muligheden for at realisere et fuldgyldigt medborgerskab. Og hvor de forfordelte accepterer, at de bliver forfordelt.

Bourdieu forandrede gennem sit arbejde for altid den sociologiske metier og gav den sit kritiske potentiale tilbage. *Nous sommes toujours reconnaissant. Merci!*

Note 1:

Pierre Bourdieu: *Science de la science et réflexivité*, Paris: Liber/Raisons d'agir, 2001.

Pierre Bourdieu: *Le Bal des Célébataires*, Paris: Les éditions du Seuil, 2002.

Thierry Discepolo og Franck Poupeau: *Bourdieu, Interventions 1961-2001*, Marseille: Agone, 2002.

Yvette Delsaut & Marie-Christine Rivière: *Bibliographie des travaux de Pierre Bourdieu*, Paris: Le Temps Des Cerises, 2002.

Peter Koudahl, cand.mag., ph.d-stipendiat på RUC, Institut for Uddannelsesforskning; Martin D. Munk, cand.mag., fil.dr. i sociologi, seniorforsker på SFI. Se i øvrigt www.hexis.dk hvor man kan finde værdifulde links.